

### **Skrapnel.**

Willem Anker. Pretoria: Protea Boekhuis, 2011. 74 pp. ISBN: 978-1-86919-109-3.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v49i1.27>

Willem Anker se *Skrapnel* kan inderdaad gesien word as 'n tydsdokument, soos wat dit in die Aardklopprogram van 2009 beskryf word (8). Die teks handel oor die lewens van twee wit Afrikaanse jongmense tydens 'n werksvakansie in Londen. Dit vang die ontugterde uitsigloosheid en liminale bestaan van hierdie generasie vas: 'n generasie wat kinders was in die tyd van apartheid maar volwassenes is tydens demokrasie. Die karakters in *Skrapnel* is vasgekeer tussen 'n ideologiese verlede waarvan hulle nie deel wil wees nie en 'n oppervlakkige leefstyl van verbruikersdruk. Wanneer hulle probeer vlug van hul verlede of huidige leefstyl vind hulle dat dit onmoontlik is om uit enige van hierdie twee vervlegde toestande te ontsnap. Beide psigedeliese en werklike reise bied slegs skynverligting in 'n postmoderne wêreld waar een lughawe presies soos die volgende een lyk.

*Skrapnel* beeld die sterwensoomblikke van Y uit nadat hy ernstig beseer is in een van die bomaanvalle op die Londense moltreinstelsel op 7 Julie 2005. Terwyl hy sterf, herleef Y flitse, of fragmente, van sy lewe—hoofsaaklik sy lewe saam met X in Londen. Die teks is in só 'n mate gefragmenteerd dat 'n mens dit as filmies sou kon beskryf: die grepe wat gewys word uit die karakters se lewens is soms baie kort en word sonder waarskuwing onderbreek. Die onderskeie tonele word deur ontploffings van mekaar geskei en hierdie onderbrekings is dus dikwels baie onverwags. Benewens X en Y is daar ook 'n derde, ouer karakter wat verskeie funksies in die drama vervul. Grepe uit X en Y se lewens word soms vermeng met Z se verslaggewing van die ongesiene Marwan se voorbereiding as voornemende selfmoordbommer. Verder tree Z

ook soms op as die stem wat op televisie gehoor kan word wanneer X en Y daarna kyk; verder verteenwoordig hy ander ongesiene karakters soos Y se pa.

Soos die titel aandui, word die idee van skrapnel—in die teks beskryf as hoë-snelheidsfragmente wat deur 'n ontploffing losgeskiet word (13)—die sentrale motief in die drama. In die sesde toneel kyk X en Y na 'n televisieprogram oor selfmoordbomaanvalle. In hierdie program verduidelik Z, as televisiestem, hoe 'n selfmoordbomplanter se liggaam in stukke geskiet word en ander liggame binnedring, daar bly en maande later begin sweer. So verteenwoordig skrapnel die letterlike en figuurlike nawerking van terrorisme, oorlog, kolonialisme en enige ander trauma.

Vanweë die fragmentariese aard asook die eksplisiete en gewelddadige inhoud van die stuk verbind Coetser (3) dit met die Britse *in-yer-face*-tradisie. *In-yer-face*-teater was veral gewild in die 1990s onder dramaturge soos Sarah Kane en Mark Ravenhill. Volgens die *Methuen Drama Dictionary of the Theatre* (254–55) is *in-yer-face*-teater doelbewus aggressief, konfrontasioneel en uitlokkend. Dit word in beslag geneem deur uiterste fisiese- en geestetoestande en 'n behoefte om die gehoor hierdie dinge op 'n diepgesete, emosionele manier te laat ervaar in plaas van op 'n intellektuele of analitiese manier. Alhoewel *Skrapnel* 'n mens op 'n intellektuele en analitiese wyse betrek, is dit dan ook juis op emosionele vlak waar die gehoor in die fiksionele wêreld van die karakters ingetrek word.

In die eerste produksie van *Skrapnel* by die Aardklop Nasionale Kunstefees in 2009 het Braam du Toit se klankontwerp die emosionele effek van die ontploffings wat die verskillende tonele van mekaar skei, versterk. Met elke “ontploffing” het alle ligte in die saal skielik afgegaan en 'n baie ongemaklike ontploffingsgeluid is vir 'n hele paar sekondes (miskien selfs 'n minuut) lank gehoor. Hierdie geluid het ook elemente bevat van staal wat teen

staal skuur wat die vlakke van ongemak verder verhoog het. Dit het 'n effek geskep waar die gehoor kon voel asof hulle self by 'n ontploffing in 'n moltrein betrokke is.

Hierdie effek het veral wreed oorgekom waar die ontploffing die gedagtegang van Y onderbreek waar hy 'n moontlike lewe saam met X voorstel, 'n lewe wat dan inderdaad nie kan realiseer nie: "Ons sou afgee aan die mure, ons sou afgee aan mekaar. Dit sou kon gebeur. In 'n ander lewe ... *Bom ontplof.*" (38).

Hierdie manier om die gehoor by die fiksionele wêreld van die karakters in te trek, is myns insiens die treffendste aspek van *Skrapnel*—en miskien 'n area waar die gepubliseerde teks tekort skiet. Tussen die tonele word daar slegs in die didaskalia aangedui dat 'n "bom ontplof" en die wrede en ontstellende effek hiervan word nie so effektief by die leser as by die gehoor tuisgebring nie. Alhoewel die ervaring van 'n produksie altyd van die lees van 'n teks sal verskil, sou 'n meer volledige omskrywing in die didaskalia die leser dieper by die fiksionele wêreld van die teks kon intrek.

Anders as met sy kriptiese didaskalia is Anker geneig om die motiewe en metafore in *Skrapnel* té volledig te omskryf en té veel te beklemtoon. Dit veroorsaak dat die teks dinge vir die gehoor uitspel in plaas daarvan om dit te wys (sogenaamde *telling* versus *showing*) en laat te min aan die leser se verbeelding oor.

Veral die motief van skrapnel word te breedvoerig deur Z verduidelik: "enige iets [kan] skrapnel wees" (13). Ook wanneer X wonder hoe dit moet voel om organiese skrapnel onder haar vel te vind, antwoord Y: "Is dit wat 'n verhouding is?" (67). Verder word die vergelyking tussen die karakters en winkelpoppe of plettertoetspoppe te sterk beklemtoon wanneer X reguit vir Y sê: "Ek wens jy wil ruimte opneem, nie net hierdie negatiewe ruimte nie" (62).

Ten spyte van die feit dat 'n mens voel dat Anker nog moes sny en verfyn aan sy teks maak dit 'n belangrike bydrae tot die Afrikaanse dramagenre. Dit haal brandende kwesies op en vra ongemaklike vrae oor 'n generasie ontugterde Afrikaners wat vasgevang is in 'n liminale lewe van verbruikersdruk, dwelms en oppervlakkige verhoudings.

#### Geraadpleegde bronne

- Aardklop. *Aardklop—bring jou nader aan die kunste*. [Potchefstroom]: Aardklop, 2009.
- Coetser, J. L. "Theatre in a Minor Literature: Two Plays by South African Playwright Willem Anker." Pretoria: Dept. Afrikaans en Algemene Literatuurwetenskap, U. van Suid-Afrika, 30 Sept. 2011. Lesing.
- Law, Jonathan. *The Methuen Drama Dictionary of the Theatre*. Londen: Methuen Drama, 2011.

Lida Krüger  
Universiteit van Suid-Afrika  
Pretoria